

BÓNIS GY., *Szentszéki regeszták. Iratok az egyházi bíraskodás történetéhez a középkori Magyarországon (Jogtörténeti Tár I/1)* Püski, Budapest 1997. 664 pp.

Bónis Györgyöt (1914-1985), az egyik legkiemelkedőbb magyar jogtörténészt, nem kell bemutatni a jog és a történelem iránt érdeklődők számára. Két alapműve: *A jogtudó magyar értelmiség a Mohács előtti Magyarországon*, Budapest 1971. és a *Középkori jogunk elemei. Római jog, kánonjog, szokásjog*, Budapest 1972. méltán máig nélkülözhetetlen kézikönyvei a középkori magyar joggal és kánonjoggal foglalkozó kutatóknak.

A most napvilágot látott kötet hosszú és göröngyös úton jutott el a megjelenésig. Bónis ötven éven keresztül gyűjtötte össze a könyvben feldolgozott forrásokat. Utolsó éveiben is az anyag kiadásán dolgozott, amit Erdő Péter segítségével rendezett. Sajnos ennek ellenére a kézirat nem került megjelenésre, csak most, egy évtized után Balogh Elemér szerkesztésében.

A mű három egységre bomlik. Az első a *regeszták* címet viseli (21-619. old.) és anyagát két kolumnába szedi, amely 4377 iratkivonatot tartalmaz. Azért fogalmazzunk ilyen óvatosan, hiszen ez a munka valójában nem regeszta kiadás, az ehhez szükséges adatok hiányoznak a pontokból. Azonban a szerzőnek nem is ez volt a szándéka, mivel Bónis az anyagot nem forrásközlésre szánta eredetileg. Ezt a szándékot a szerkesztő bölcs belátással nem változtatta meg, ami egyébként óriási és elhúzódó újabb kutatásokat tett volna szükségessé, nem beszélve arról, hogy teljesen átalakította volna a szerző anyagát. A szentszéki regeszta szóhasználat is problémás, mivel a kötet nem csak szentszéki regesztákat tartalmaz. A szentszéki regeszta szoros értelemben a szentszéki bíróságok előtt folytatott peres eljárás anyagának tartalmi kivonata. Ebben a kötetben viszont jó pár olyan oklevélkivonattal találkozunk, amely az adománylevél, alapítólevél, privilégiumlevél kategóriájába tartozik (vö. pl. 1-3. 13. 21-25. 35. 57. etc.).

Minden egyes iratkivonatnál megtaláljuk az okirat keletkezési dátumát és fellelhetőségi helyét.

A regeszták mögött helyezkedik el Bónis György, "Az egyházi bíraskodás fejlődése a Mohács előtti Magyarországon" című tanulmánya (621-658. old.), ami eredetileg "Die Entwicklung der geistlichen Gerichtsbarkeit in Ungarn vor 1526" in *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung* 49 (1963) 174-235. jelent meg, s amelyet Balogh Elemér fordított magyarra. Ebben a szerző alapos áttekintést nyújt a középkori magyar egyházi jogi állapotokról, a szentszékek bíraskodásáról, az egyházi törvénykezés fejlődéséről, és nem utolsósorban az Egyház és az állam viszonyáról.

Végezetül egy német nyelvű szakmai méltatást olvashatunk a műről szintén Balogh tollából (659-662. oldal).

Külön említést érdemel a mű elején elhelyezkedő forrásmutató, amely az egyes regeszták után található forrásmegjelölések rövidítéseit oldja fel. A kötet nem tartalmaz mutatókat, amelyek, ahogy azt a szerkesztő az előszóban jelzi (11. oldal), külön kötetben látnak majd napvilágot. Bár az ezzel kapcsolatban felhozott indokok figyelemre méltóak, és az alapos munka eredményeként remélhető, hogy egy, a kutatás számára minden tekintetben megfelelő index kötet fog elkészülni, mégis, véleményünk szerint, nem volt szerencsés a mutatók teljes elhagyása, mivel így a kötet használata, az index megjelenéséig, nagyon megnehezül.

A Balogh által közreadott, Bónis professzor heroikus munkáját dicsérő anyag, különösen a majdani mutatókkal együtt, minden bizonnyal nélkülözhetetlen segítsége lesz minden magyar középkori jog és kánonjogtörténettel foglalkozó kutatónak, különös tekintettel a középkori magyar szentszéki bíróságok tevékenységének vizsgálatára. Így nagyban előmozdíthatja a külföldi példák magyarországi alkalmazásának elemzését, különösen a középkori kánonjog területén.

SZUROMI Sz. Anzelm O. Praem.